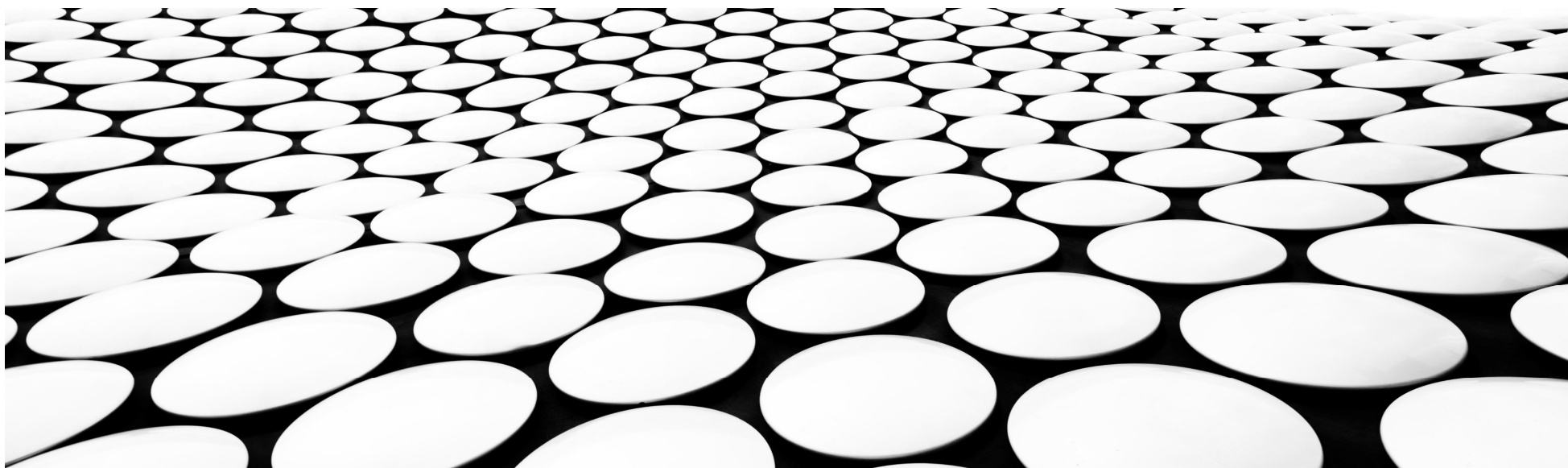

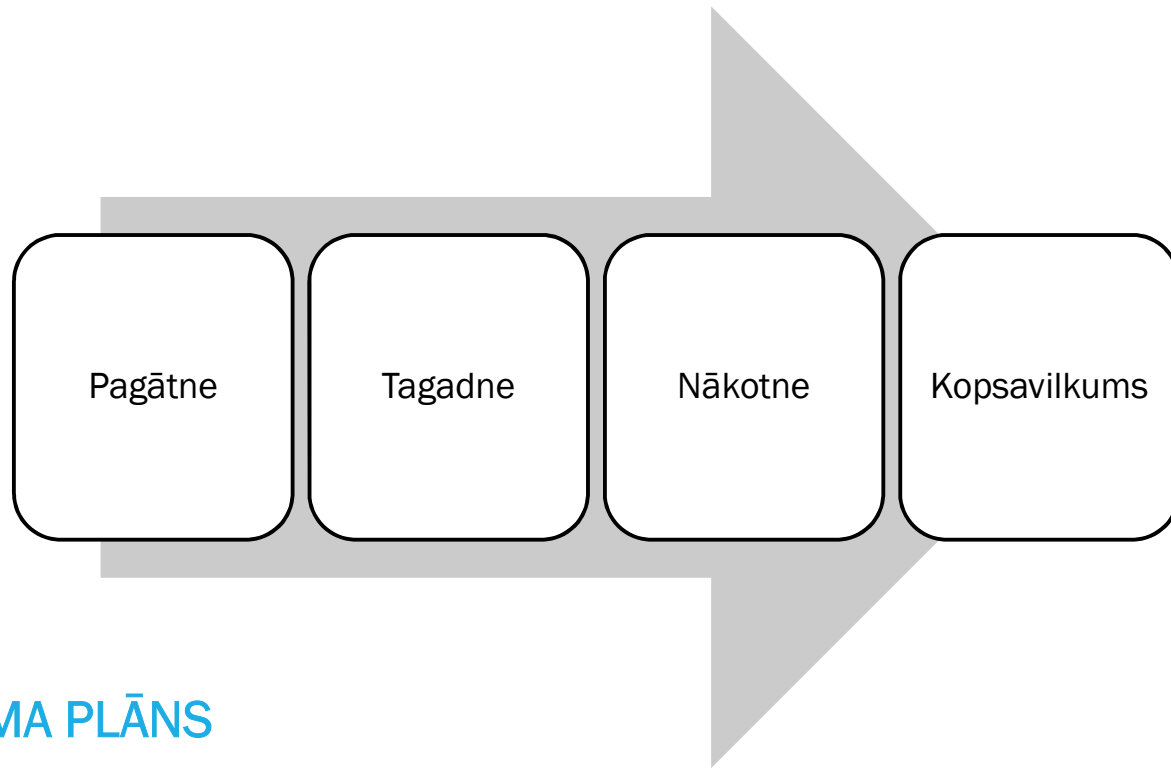

PAGĀTNE, TAGADNE, NĀKOTNE LATVIEŠU VALODAS MĀCĪŠANĀ: VIENKĀRŠIE VAI SALIKTIE LAIKI?

SANITA MARTENA, RĒZEKNES TEHNOLOĢIJU AKADĒMIJAS PROFESORE, SKOLA2030 VEC. EKSPERTE

KONFERENCE «SKOLĒNS VALODĀ UN VALODA SKOLĒNĀ», SAEIMA, LU, 29.10.2021.

PRIEKŠLASĪJUMA PLĀNS

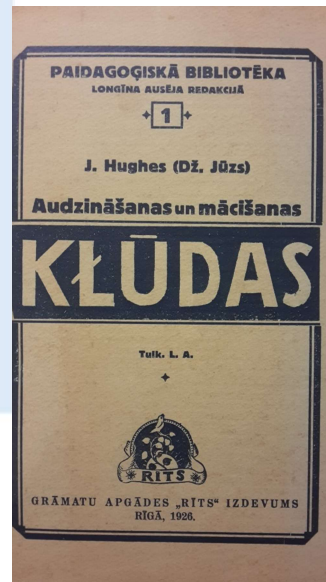
1. PAGĀTNE: PIRMS APMĒRAM 100 GADIEM (VAN DE VEN, 2006)

PAZĪME	PARADIGMAS IEZĪMES
Laiks	20.gs. pirmā dekāde
Mācību satura uzsvāri	Dzīvā, runātā valoda. Valoda – ne tikai tas, kas kolektīvi uzrakstīts, bet arī tas, kas pateikts individuāli. Normatīvās gramatikas vietā deskriptīvi valodas atspulgi
Didaktiski-pedagoģiskā pieeja	Pētnieciska un radoša, uzsverot mācīšanos darot
Valodas apguves mērķis	Veicināt bērnu valodas lietojuma attīstību. Rakstu valodā – attīstīt individuālu bērnu izteiksmes formu.
Skolotāja loma	Attīstīt skolēna individualitāti

1. PAGĀTNE: PIRMS APMĒRAM 100 GADIEM (LATVIJAS KONTEKSTS)

Ir kļūda zināšanas augstāk vērtēt nekā bērnu. (..) Ir kļūda teikt kaut ko skolēniem, ko tiem pašiem vajadzētu zināt vai ko tie, saprātīgi mācīti, varētu paši atrast. Tas ir skolotāja zelta likums. Skolotājam vajadzētu būt savu skolēnu vadonim zinātnes dārzā un tiem rādīt, kādi augļi viņiem noderīgi un kādi kaitīgi, viņam vajadzētu tiem arī rādīt, kā labāk sasniegt augļus, bet viņš nedrīkst tos savu skolēnu vietā raut, saēst un sagremot. Viņam jā māca savi skolēni domāt, bet nav jādomā viņu vietā.

“Audzināšanas un mācīšanas kļūdas” 1926

---

2. TAGADNE: DZIMTĀS VALODAS IZGLĪTĪBA ĀRPUS LATVIJAS

- Austrālijā, Nīderlandē: konkurence starp gramatikas mācīšanu un valodas kā mācīšanās līdzekļa mācīšanu (*language-for-learning*).
- Slovēnijā: komunikatīvā un pragmatiskā pieeja valodas un literatūras mācīšanā – skolēni kā aktīvi pētnieki, kas iesaistīti valodas izzināšanā.
- Vācijā: valodas apguve kā kognitīvs problēmrisināšanas process.
- Somijā: autentiskā vidē balstīta mācīšanās.
- Igaunijā: valoda un literatūra – viena joma, uz to attiecinot kā igauņu, tā arī krievu valodu.

KOPĪGAIS:

SKOLĒNS KĀ AKTĪVS VALODAS IZZINĀTĀJS, VALODA – IZGLĪTĪBAS IEGUVES
ATSLĒGA

---

2. TAGADNE: KĀ MĀCĪT GRAMATIKU SĀKUMSKOLĀ UN PAMATSKOLĀ?

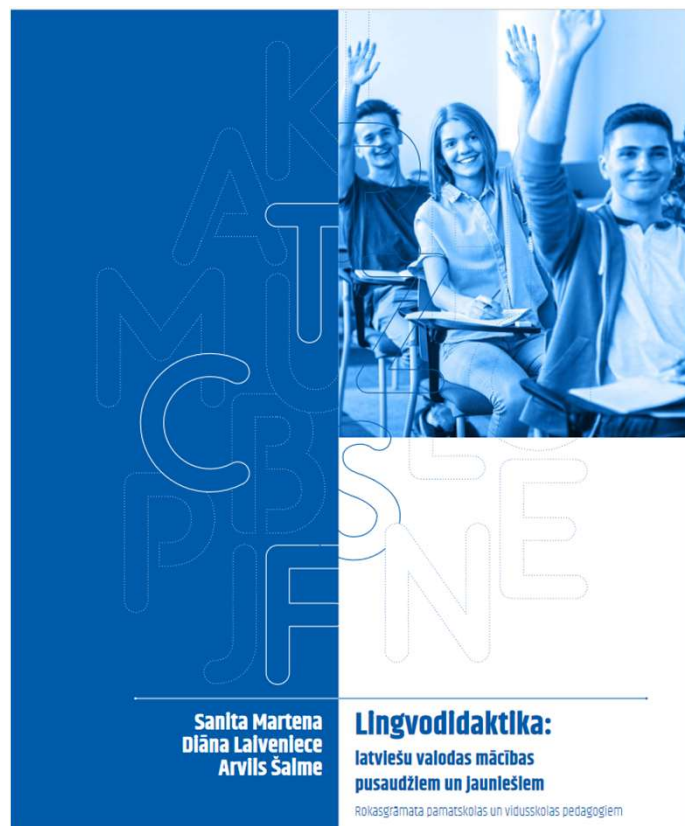
Pētījumā (Lielbritānija, Myhill et al., 2013) balstīti ieteikumi:

1. Izmantojiet autentiskus piemērus no autentiskiem tekstiem.
2. Lietojiet gramatikas terminus, bet izskaidrojiet tos, izmantojot piemērus.
3. Veiciniet valodas izziņu caur spēli, eksperimentēšanu un nebaidīšanos kļūdīties.
4. Veiciniet kvalitatīvas diskusijas par valodu un tās efektivitāti dažādās valodas lietojuma situācijās.

KOPSAUCĒJS:

AUTENTISKI TEKSTI, PRECĪZS TERMINU LIETOJUMS, AKTĪVA SKOLĒNA IESAISTĪŠANĀS

2. TAGADNE: KĀ MĀCĪT LATVIEŠU VALODU 7.-12.KLASĒ (LATVIJAS KONTEKSTS)

2. TAGADNE: LATVIJAS KONTEKSTS, JAUNIE MĀCĪBU STANDARTI

- **Pamatskolas posms:** valodas kā sistēmas apguves secība (horizontālā un vertikālā dimensija)

3.1.6. Nosaka lietvārdu, īpašības vārdu, darbības vārdu un skaitļa vārdu piederību vārdšķirai. Skaidro šo patstāvīgo vārdu nozīmi saviem vārdiem.

3.1.6. Nosaka visu patstāvīgo vārdu piederību vārdšķirai. Izvēlas precīzākos no tiem sava teksta radīšanā un teikumu savstarpējā sasaistē.

3.1.6. Apzināti izvēlas un lieto dažādu vārdšķiru vārdus un to gramatiskās formas noteikta mērķa un efekta radīšanai runā vai rakstveida tekstā. Nosaka vārdu piederību vārdšķirai un vārdu gramatiskās formas.

3.1.7. Saviem vārdiem skaidro teikuma virslocekļu nozīmi, izmantojot paša radītus piemērus. Izmanto teksta veidošanā stāstījuma, jautājuma un izsaukuma teikumus, sakārtojot vārdus loģiskā secībā.

3.1.7. Izmanto sava teksta veidošanā vienkāršus un saliktus teikumus, tiešās runas teikumus, uzrunu, vienlīdzīgus teikuma locekļus.

3.1.7. Zina un atdala ar pieturzīmēm savrupinājumus un iespraudumus. Veido tekstu, izmantojot daudzveidīgas sintaktiskās konstrukcijas atbilstoši savām iecerēm un teksta adresātam.

2. TAGADNE: LATVIJAS KONTEKSTS, JAUNIE MĀCĪBU STANDARTI

■ Vidusskolas posms

1.1. Raksturo valodas situāciju Latvijā, analizējot Valsts valodas likumu (..). Vērtē savu un citu personu valodu praktiskā lietojuma situācijās. Piedāvā risinājumu, kā veicināt latviešu valodas lietojumu Latvijas sabiedrībā.

1.3. Pamato viedokli par valodas un kultūras nozīmi identitātes veidošanās procesā, ilustrējot savu izpratni ar piemēriem, kas atklāj dzīves pieredzes, kā arī lasīšanas un kultūras norišu vērojumos iegūtās atziņas.

1.4. Izvēlas piemērotākos latviešu valodas mācību resursus savas valodas pilnveidei (..). Piedāvā inovatīvus risinājumus latviešu valodas jautājumu apguvei un valodas lietpratības veicināšanai.

2.3. Analizē mediju tekstos valodas līdzekļus (vārdus un to formas, metaforas, salīdzinājumus, gramatiskās konstrukcijas, interpunkciju), lai identificētu tekstā izmantotos ietekmes paņēmienus un manipulācijas rīkus. Atpazīst tekstā maldinošus priekšstatus un viedokļus (..).

---

2. TAGADNE: LATVIJAS KONTEKSTS

Jaunākie pētījumi par latviešu valodu skolā:

- “Attieksme pret latviešu valodu un tās mācību procesu” (LVA, 2017 – 2020).
- VPP «Latviešu valoda» (2019-2021), pētījums par skolēnu pārspridumiem (2018).

Piecas būtiskākās atziņas:

1. Skolēni (arī tie, kuriem latviešu valoda nav dzimtā valoda) neapšaubā latviešu valodas prasmes nepieciešamību.
2. Skolēni vēlas ar reālo dzīvi vairāk saistītu latviešu valodas mācību kontekstu.
3. 12.klases CE rakstu daļas teksti (2018, pārspridumi) kopumā ir saprotami, bet no argumentācijas un valodas pareizuma līmeņa – diezgan vāji.
4. Skolēnu mācīšanās un valodas attīstība nenotiek tikai skolā; ir jādomā par ģimeņu izglītošanu, kā piedāvāt bērniem vairāk saturu, par ko domāt, runāt, rakstīt.
5. Latviešu valodas skolotājiem pēdējos gados ir piedāvāti gan kursi, gan jauni metodikas izdevumi, bet trūkst laika un spēka ar visu iepazīties, iedziļināties, izprast, sasistemātizēt.

---

3. NĀKOTNE: VĒLĒJUMIES, NĀKOTNES VĪZIJA

- Skolēns ar prieku un ieinteresētību iesaistās latviešu valodas kā dzimtās vai otrās valodas parādību izzināšanā.
- Valodas apguves pamatā ir lingvokomunikatīvā pieeja, plašākā kontekstā – uz mācīšanās procesu un skolēnu centrēta pieeja.
- Latviešu valoda ir caurviju prasme – tās mācīšana un mācīšanās vijas cauri visiem mācību priekšmetiem.

Plašākā kontekstā – valoda attīstīsies, ja arī mājās būs sarunas, kultūras notikumu pieredzēšana utt.

- Skolēns valodā: apzinās, ka arī caur viņu mainās un attīstās latviešu valoda.
- Valoda skolēnā: caur valodu mainās un attīstās arī skolēna personība.

VIENKĀRŠIE UN SALIKTIE LAIKI VIENKOPUS: TĀ BIJA, IR UN BŪS

1. Pirms jauno mācību standartu izstrādes **biju domājusi**, ka:

- tas ir sarežģītākais izglītības reformas posms;
- kad **būsim pabeiguši** mācību standartu izstrādi, būs pietiekami daudz laika mācību un metodikas izdevumu sagatavošanai.

2. Šobrīd **esmu sapratusi**, ka:

- jaunā satura ieviešanas posms ir vēl sarežģītāks, kompleksāks (bet arī radošāks) nekā pašu mācību standartu izstrāde;
- mēs, izglītotāji, pilnveidojamies visu mūžu un pareizāko mācīšanas ceļu meklējam nepārtraukti, vēloties skolēnus un studentus mācīt arvien labāk;
- arī mēs, pieaugušie, latviešu valodu apgūstam un pilnveidojam ik dienu, nepārtraukti un mūža garumā.

